

24. Федоренкова Л. Франчайзинг: немного истории
// <http://www.bportal.ru/franchise>.
25. Франчайзинг: бізнес за чужим рецептом // <http://www.patent.km.ua/ukr/articles/i445>.
26. Франчайзинг: бизнес практика и возможности
// http://www.marketing.spb.ru/lib-mm/sales/franc_mold/1.html.
27. Франчайзинг в России // <http://www.dit.perm.ru/articles/marketing/data/010209.htm>.
28. Франчайзинг для франчайзера // <http://www.franchising.msk.su/services2.phtml>.
29. Франчайзинг для франчайзи // <http://www.franchising.msk.su/services1.phtml>.
30. Франчайзинг часть 3 - классификация франчайзинга // <http://www.biztorg.ru/library/index.shtml?2005/02/02/923082>.
31. Франчайзинг часть 4 - формы франчайзинга // <http://www.biztorg.ru/library/index.shtml?2005/02/11/931917>.

Отримано 17.07.2006

УДК 316.334 (477)

О.В.ІВАНІСОВ, О.В.ХМЕЛЕНКО, кандидати екон. наук

Харківський національний економічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Визначається сутність, зміст і напрямки активізації соціальної політики у сферах діяльності людини, зокрема у сфері житлово-комунального господарства.

Вирішення проблем, пов'язаних з функціонуванням соціальної політики, є прерогативою держави у всіх сферах діяльності людини, велику увагу необхідно приділити розвитку житлово-комунальної сфери, оскільки вона робить найбільший вплив на ефективність функціонування соціальної політики.

У макроекономічному прогнозі розвитку України на 2004-2005 рр. зазначалося, що “основною метою соціально-економічної політики на середньострокову перспективу є формування такої моделі розвитку, яка б мала довгостроковий потенціал зростання, здатність забезпечувати послідовне підвищення добробуту населення, ефективне розширене відтворювання, зміцнення конкурентоспроможності української продукції”.

Соціальна політика покликана забезпечити громадянам гарантовані Конституцією України права: на життя, безпечні умови праці, винагороду за працю, захист сім'ї, відпочинок, освіту, житло, охорону здоров'я та медичну допомогу, соціальне забезпечення та сприятливе навколишнє середовище. Відтак очевидно, що визначальним пріоритетом державної політики має стати забезпечення прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією України [1].

Нажаль, практика засвідчила, що реалізація соціальної політики в

Україні не завжди забезпечувала можливості для дотримання державою своїх зобов'язань. Зрозуміло, за умови системної економічної кризи соціальна політика не може бути повноцінною, адже для реалізації соціальних програм потрібні значні ресурси. У цей період функції держави зводяться до забезпечення мінімального соціального захисту найбільш нужденним верствам населення. Проте в Україні соціальна ціна реформ виявилася надмірною, а система соціального захисту малоефективною.

Дефіцит фінансових ресурсів, який зберігається щодо фінансування соціальної сфери в Україні, накладає суттєві обмеження на реалізацію соціальної політики. З іншого боку, з огляду на неминучу інтегрованість соціальної політики у загальну стратегію соціально-економічних перетворень, при її розробці слід виходити також з наявності ряду загроз, які впливають з сучасного соціально-демографічного становища України. Серед таких загроз:

- погіршення демографічної ситуації і стану генофонду;
- падіння життєвого рівня значної частини населення, посилення майнового розшарування суспільства та загострення на основі цього соціальної напруженості, розбіжність інтересів різних соціальних груп і низька суспільна підтримка економічної політики держави;
- зростання розриву між реальною вартістю робочої сили та джерелами її відшкодування;
- низькій платоспроможний попит населення та рівень споживання;
- безробіття, в тому числі приховане;
- звуження прошарку населення з середніми доходами;
- соціальна незахищеність непрацездатних та пенсіонерів;
- обмеження доступу до системи охорони здоров'я, освіти.

Наявність та гострота визначених загроз свідчить про вкрай низьку ефективність соціальної політики в Україні, в результаті чого не досягаються її головні цілі і завдання [2].

Зазначене вище суттєво актуалізує розробку наукових напрямків щодо соціального розвитку України.

Поняття “соціальна політика” не має усталеного академічного визначення. Дослідники виходять з різних поглядів на зміст та цілі соціальної політики. Наведемо деякі підходи до проблеми визначення “соціальної політики”.

Перший підхід полягає в отождненні соціального та суспільного, тому за цим підходом соціальна політика – це суспільні дії щодо вирішення загальносуспільних проблем, її мета – досягнення цілей всього суспільства. Особисті проблеми людини залишаються на другому плані.

Другий підхід виходить з необхідності вирішення питань захисту соціально вразливих та потенційно небезпечних верств населення через систему державних допомог та добродійної діяльності.

Третій підхід має на меті пом'якшення негативних наслідків індивідуальної та соціальної нерівності через систему перерозподільних заходів. За основу покладається податкова політика, що направлена на вирівнювання диференціації прибутків.

Четвертий – покладення в основу діяльності принципів соціальної справедливості та соціального партнерства як основних цінностей сучасного громадянського суспільства.

П'ятий – виходить із необхідності регулювання, перш за все, соціально-трудових відносин, тобто відносин праці та капіталу, найманих працівників та роботодавців, а всі інші соціальні заходи будуються на цій основі. Значна частина суспільства, яка не входить в сферу цих взаємин, (пенсіонери, дрібні підприємці, представники творчих професій тощо) залишаються поза увагою суб'єктів соціальної політики [3].

Як бачимо, кожен з цих підходів має раціональне начало, хоча й не позбавлений деяких, вказаних вище, обмежень. Незважаючи на численні наукові дослідження, усі сходяться лише на тому, що соціальна політика включає систему заходів, направлених на підвищення суспільного добробуту, покращення якості життя населення й забезпечення соціально-політичної стабільності.

Наведемо декілька визначень соціальної політики різних авторів, що дозволить краще зрозуміти різні точки зору та більш коректно сформулювати це визначення.

“Соціальна політика – діяльність та принцип суспільства, які формують спосіб, за допомогою якого воно втручається і регулює відношення між індивідами, групами, громадами, соціальними інституціями. В цьому визначенні поєднуються такі, несумісні на наш погляд, категорії як “діяльність” та “принцип”, очевидно, що між ними є зв'язок, однак визначальними мають бути принципи, а вже на них – будуватися діяльність” [4].

“Соціальна політика – це діяльність держави або суспільства (суспільних інститутів) по узгодженню інтересів різних соціальних груп і соціально-територіальних громад в сфері виробництва, розподілу та споживання, що дозволяють узгодити інтереси цих груп з інтересами людини та довготерміновими цілями суспільства” [5]. Це визначення відрізняється вже тим, що в ньому згадуються інтереси людини, але залишається незрозумілим, чиї ж інтереси є пріоритетними: суспільства, його груп чи людини.

Ще одне визначення, де йдеться про інтереси людини:

“Соціальна політика – це діяльність по управлінню соціальною сферою суспільства, покликана забезпечити життя та відтворення нових поколінь, створити передумови для стабільності й розвитку суспільної системи та достойного життя людей” [4]. На нашу думку, це визначення має переки в бік демографічної складової соціальної політики. Однак відомо, що більшість розвинених держав з високим рівнем життя та потужною соціальною сферою не забезпечують саме функції відтворення – в них іде природне скорочення населення й вони вимушені вживати спеціальних імміграційних заходів для стабілізації ситуації.

Відсутність точного визначення соціальної політики, на нашу думку, має дві причини: перша – це різні підходи до визначення ролі та місця держави й суспільства та ступеню їх втручання в життя та діяльність окремої людини, сім’ї чи соціальної групи, а друга – наявність такої обставини, що в сучасному цивілізованому світі будь-яка діяльність, в тому числі соціальна, нерозривно пов’язана з правовими гуманістичними цінностями – правами та свободами людини. На жаль, остання обставина повністю випадає з поля зору авторів наведених вище визначень соціальної політики.

Перед тим, як навести власне визначення соціальної політики, звернемо увагу на те принципове значення, яке мають права людини в сучасному світі та їх нерозривний зв’язок з поняттям сучасної демократичної розвиненої держави, яку прийнято називати соціальною. Зазначимо, що більшість розвинених країн світу визначають себе як держави соціальні, тобто такі, політику яких направлено на створення гідних умов життя та вільного розвитку людини.

Соціальна політика – це діяльність державних та громадських інститутів, суспільних груп та окремих осіб (суб’єктів соціальної політики) направлена на реалізацію природних прав людини, що забезпечують її життєдіяльність та розвиток як соціальної істоти при дотриманні її громадянських прав та свобод.

Метою соціальної політики є створення умов для реалізації конституційних прав і свобод людини, які забезпечують її існування та розвиток як соціальної істоти.

Об’єктом соціальної політики виступає кожна людина або, іншими словами, все населення країни.

Суб’єктами соціальної політики є державні та суспільні інституції та власне людина.

Складовими соціальної політики є піклування про працевлаштування; створення системи соціального забезпечення, підтримка мало-забезпечених (слабких) верств населення, створення всеохоплюючої системи охорони здоров’я, вирішення проблем освіти, узгодження

внутрішніх суспільних та групових конфліктів, боротьба із злочинністю, збереження безпечного оточуючого середовища, інші проблеми суспільного та особистого життя, при цьому беззастережною умовою виступає додержання громадянських та політичних прав і свобод людини.

Зі зміною пріоритетів у сучасному українському суспільстві на перший план має вийти людина, її права та свободи.

Становлення соціально орієнтованої економічної системи, яка ґрунтується на ринкових відносинах, безпосередньо пов'язано з розв'язанням проблеми розвитку людських ресурсів, яка недостатньо досліджена вітчизняною економічною наукою. Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів в останні роки свідчить, що в сучасних умовах відтворення трудового потенціалу не відповідає завданням формування конкурентоспроможних трудових ресурсів, оскільки воно супроводжується катастрофічно низькими показниками соціально-демографічного розвитку економічно активного населення.

Вирішення проблем розвитку трудових ресурсів потребує комплексного підходу, системної співпраці органів влади, роботодавців та працівників. З цією метою розроблено проект Національної комплексної програми "Збереження і розвиток трудового потенціалу України на 2004–2015 роки". Програмою передбачено заходи, спрямовані на забезпечення відтворення населення, поліпшення стану здоров'я, охорони праці, вдосконалення системи медичного обслуговування працівників, які працюють на промислових підприємствах та в сільському господарстві, поліпшення екологічної ситуації в промислових регіонах України тощо.

Напрями вдосконалення сучасної світової соціальної політики базуються на міжнародних нормах і стандартах прав людини: Декларації прав людини, Декларації соціального прогресу та розвитку, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, Конвенції про права дитини та ін.

У рамках Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) була сформульована нова концепція розвитку людини, що базується на таких основних моментах: рівність, сталість, продуктивність та розширення можливостей.

Інструментом вимірювання людського прогресу є індекс людського розвитку (ІЛР). Він обчислюється на основі трьох складових: очікуваного довголіття, досягнутого рівня освіти та рівня життя.

Очікуване довголіття – це оцінка тривалості майбутнього життя при народженні, яка визначається демографічними таблицями смертності.

Рівень життя вимірюється на базі реального валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення.

Рівень освіти визначається грамотністю дорослого населення та обхватом молоді навчанням у навчальних закладах.

Величина ІЛР є основою для класифікації країн з розбивкою на три групи: країни з високим рівнем людського розвитку (ІЛР $\geq 0,8$), середнім (від 0,5 до 0,779) і низьким – ІЛР $< 0,5$. Методика розрахунку ІЛР постійно вдосконалюється [5].

Для підвищення ефективності соціальної політики на державному рівні слід враховувати “стратегію розвитку людських ресурсів”, яка містить наступні положення:

- 1) домінування прав громадянина над правами держави;
- 2) гарантії і захист національних меншин, їх мови, релігії та культури;
- 3) розвиток інтелектуального потенціалу (виведення з кризи системи освіти);
- 4) деідеологізація культури (розвиток рівних можливостей для державних і недержавних інвестицій в культуру);
- 5) інтеграція до світового інформаційного середовища, використовуючи яке можна швидше пристосуватися до світової соціально-економічної системи.

Використовуючи вказані вище матеріали, можна визначити пріоритетні напрямки розвитку соціальної політики, зокрема в сфері житлово-комунального господарства:

- удосконалення макроекономічних умов для матеріального самозабезпечення працюючих; органічне поєднання політики фінансової стабілізації та економічного зростання з соціальною політикою; забезпечення стабілізації рівня життя населення; досягнення відчутного поліпшення матеріального добробуту та умов життя людей;
- створення системи соціального страхування; державне гарантування реалізації застрахованими громадянами своїх прав, пов'язаних з отриманням соціальних послуг і матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням; відповідальність страхувальника й страховика за забезпечення прав застрахованих осіб;
- забезпечення ефективної зайнятості, піднесення якості і конкурентоспроможності робочої сили; орієнтація на економічно активне населення, збереження й відтворення трудового потенціалу, утворення необхідної мотивації продуктивної праці, запобігання масовому безробіттю;

- співіснування і взаємодоповнення систем соціального страхування, державної соціальної допомоги, суспільної благодійності; забезпечення соціальної підтримки найуразливіших верств населення; створення адресної допомоги в грошовій та натуральній формах;
- здійснення докорінної реформи заробітної плати з метою створення надійного мотиваційного механізму; посилення ролі мінімальної заробітної плати як соціального нормативу, що є гарантією захисту низькооплачуваних працівників; адекватність зарплатні динаміці цін; відповідності мінімальної зарплатні мінімальній межі життєвого рівня; відновлення нормування праці, тарифної системи; диференціації системи оплати праці;
- розвиток соціальної сфери; переорієнтація соціальної політики на сім'ю, забезпечення прав і соціальних гарантій, що надаються сім'ї; вплив на демографічну ситуацію в напрямі зростання народжуваності та зниження смертності населення, особливо дитячої, підвищення тривалості життя; значне поліпшення соціальної інфраструктури; всебічний розвиток освіти, культури; поліпшення охорони здоров'я населення;
- проведення глибокої пенсійної реформи, що забезпечуватиме справедливую систему пенсійних виплат з урахуванням трудового вкладу особи; перехід від адміністративно-розподільчої пенсійної системи, до пенсійного страхування; персоніфікація обліку пенсійних страхових внесків у Пенсійний фонд України;
- розробка державної стратегії формування середнього класу, механізму дотримання пропорції співвідношення між рівнями доходів різних верств населення; введення схем пільгового оподаткування, зменшення непрямих податків, створення робочих місць для безробітних тощо; кредитування самозайнятості, фермерства, стимулювання створення тимчасових та сезонних робочих місць;
- наближення національного законодавства до міжнародних стандартів відповідно до Європейської соціальної хартії, рішень ООН, конвенцій МОП, інших міжнародних норм; удосконалення системи статистичної звітності та здійснення поступового переходу на систему міжнародних показників у соціально-трудовій сфері.

Реалізація перерахованих заходів, особливо у сфері житлово-комунального господарства, дозволить Україні наблизитися до Європейського співтовариства та стати цивілізованою державою, яка турбується про життя своїх громадян.

Підсумовуючи, слід зауважити, що перехід до нової моделі соціальної політики, розвиток соціальної сфери та поліпшення соціального

становища населення України цілком можуть стати однією з точок досягнення соціального консенсусу між групами політико-економічних інтересів, працівниками і роботодавцями, різними верствами населення України. Забезпечення соціальної стабільності та продуктивності людського капіталу, як головні наслідки ефективної соціальної політики, є необхідними умовами як отримання належного рівня доходів економічно активним населенням, так і надання необхідного соціального забезпечення.

1. Про охорону праці: Закон України // Голос України. – 15 листопада 1992.

2. Макроекономічний прогноз розвитку України на 2004-2005 роки // Праця і зарплата. – 2004. – №12 (400). – С.1.

3. Осовська Г.В. Управління трудовими ресурсами. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 192 с.

4. Остапенко Л. Збереження і розвиток трудового потенціалу // Праця і зарплата. – 2004. – №13 (401). – С.3.

5. Підлужна Н. Основні показники рівня життя населення // Праця і зарплата. – 2004. – №11 (399). – С.9

Отримано 17.07.2006

УДК 316.47

Е.Н.ПШЕНИЧНАЯ

Харьковский государственный технический университет строительства и архитектуры

НЕОБХОДИМОСТЬ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА В УПРАВЛЕНИИ СОЦИАЛЬНЫМ РАЗВИТИЕМ КОЛЛЕКТИВА ПРЕДПРИЯТИЯ

Приводятся основополагающие принципы системного подхода к управлению социальным развитием коллектива предприятия.

Одной из неотъемлемых социальных потребностей общества является совершенствование системы управления, что обусловлено эффективными процессами роста функции управления во всех сферах человеческой деятельности. Действительно, в настоящее время увеличивается количество людей, которые занимаются управленческой деятельностью, но, к сожалению, многие отечественные управленцы до сих пор так и не овладели в достаточной степени искусством социального управления.

Управление является специфической областью человеческой деятельности и осуществляется только в том случае, если существует реально действующая система, которая решает задачи управления. Необходимость и возможность применения системного подхода как методологии социального управления обусловлены тем, что системность является объективным свойством всех сложных объектов и явлений